

Sammanfattning

Syftet med studien är att ge underlag till ett långsiktigt arbete för ökad säkerhet och skydd för liv, miljö och egendom i ett samhällsperspektiv. Fokus ligger på behov och möjligheter att förebygga olyckor. I studien beaktas skador på människor, miljö, egendom, funktion samt ekonomiska konsekvenser. Drygt 2 400 människor omkommer och 130 000 söker vård årligen på grund av olyckor. Den sammanlagda kostnaden för olyckor och förebyggande åtgärder bedöms uppgå till minst 50 miljarder årligen.

Resultaten av studien ska tjäna som underlag för att:

- bedöma behov av samsyn och samverkan på olika nivåer i samhället för ökad säkerhet och skydd för liv, miljö och egendom
- peka på områden där fördjupade utredningar behövs
- föreslå aktiviteter i ett samlat handlingsprogram för ett säkrare samhälle

Den problemställning som behandlas är bred. Denna studie omfattar i princip olyckstyper med olika frekvens och konsekvenser för liv, miljö och egendom. Allt ifrån bränder, fall och trafikolyckor till mindre frekventa händelser som flygolyckor samt olyckstyper med mycket låg sannolikhet såsom kärnenergiolyckor. Fokus i studien ligger på de först nämnda. Genomförande av åtgärder går i flera fall utöver Räddningsverkets ansvarsområde. Räddningsverket har sett det som sin uppgift att peka på viktiga områden för förbättringar och väcka relevanta frågor. I föreliggande diskussionsunderlag finns ett antal förslag till åtgärder.

Ambitionen har varit att identifiera och belysa flera problemställningar i samband med olyckor och säkerhet (safety) utifrån olika perspektiv. Strategin har varit att arbeta på en generell samhällsnivå. Den traditionella myndighetssynen har varit att lösa olika problem genom styrning uppifrån och ner. Här betonas framförallt vikten av ned-ifrån-och-upp perspektivet.

Förbättringsmöjligheterna bedöms vara stora, när det gäller att förebygga olyckor. Ett långtidsperspektiv och en förbättrad samverkan mellan aktörer är väsentligt, liksom att effektivare tillvarata erfarenheter från forskning, etc. Prioriteringar i samhället kring säkerhetsfrågor verkar vara oklara. Ekonomiska faktorer, särskilt de stora kostnaderna för olyckor har hittills getts liten betydelse i prioritering av åtgärder.

Det finns ett uppenbart behov av att förbättra och utveckla samverkan på alla nivåer för ett säkrare samhälle. En sådan samverkan kan ha många olika former och olika alternativ presenteras. En nationell tvärssektoriell samverkan föreslås. Utveckling av en sådan samverkan är svår och komplex. Samverkan behöver vara målinriktad, långsiktig och genomföras med stor förståelse för de svårigheter som finns. Följande aspekter bör särskilt beaktas:

- Det stora antalet olyckor och skador
- De stora kostnaderna förknippade med olyckor
- Samhällets individer och deras olika behov
- Det stora antalet aktörer och deras skilda behov
- Den förbättringspotential som finns i samhällets riskhantering, både när det gäller säkerhet och ekonomi
- Framförhållning, effektivitet och långsiktighet riskhanteringen
- De förändringar av risker och riskhantering som kan bli aktuella i ett 20 års perspektiv
- Internationella aspekter

Denna studie berör många frågeställningar på ett kortfattat sätt. Det finns behov av både en breddning och en fördjupning. Riktlinjerna för en sådan bör inkludera bland annat följande punkter:

- Behovsorientering (hos individer, samhälle, myndigheter på olika nivåer, näringsliv etc.)
- Ett helhetsperspektiv (många aktörer, omvärlden, framtiden etc)
- Förbättringsorientering (mot ett lärande samhälle; principer och underlag för prioriteringar resp för värdering etc.)
- Utbildningsbehov
- Samsyn i frågor om säkerhet, miljö och hälsa vid planering och drift av olika slag av system
- Samverkan i forskningen inom centrala områden.

Följande aktiviteter föreslås startas direkt:

Tillämpning 1: Kartläggning och utvärdering av pågående samarbete

Det finns erfarenheter av tvärssektoriellt samarbete med anknytning till säkerhet. Det bedöms angeläget att kartlägga, sammanställa och utvärdera erfarenheter som gjorts i ett sådant arbete. Både positiva och negativa erfarenheter är av värde.

Tillämpning 2: Säkerhetsarbete (safety) på lokal nivå

En central arena är kommunerna och deras olycksförebyggande arbete, inte minst genom att detta ligger nära befolkningen och dess behov. Här föreslås en samlad tvärssektoriell försöksverksamhet på lokal nivå inriktad på kommunal riskhantering. Syftet skulle vara att utveckla metoder och förebyggande åtgärder, att utvärdera resultaten samt att sprida erfarenheter. Det finns förmodligen goda utvecklingsmöjligheter.

Tillämpning 3: Utbildningsprogram för tvärssektoriellt förebyggande arbete

Det finns ett klart utbildningsbehov för olika grupper av aktörer med intresse eller ansvar för att förebygga olyckor och skador. En bred och gemensam utbildning skulle kunna motverka sektorisering och öka samsyn och samverkan. En kartläggning, som grund för kursutveckling med tvärssektoriell inriktning, kan startas omgående.

Tillämpning 4: Identifiering av systemfel och möjliga förbättringar

I studien diskuteras "systemfel" av olika slag, som kan tänkas försvåra en effektiv riskhantering. En ökad förståelse och värdering av detta fenomen är väsentlig. Här föreslås att arbete med sådan inriktning startar tämligen omgående med en eller flera tillämpningsstudier:

a) genom utredning av specifika olyckor, som inte behöver vara så stora eller anmärkningsvärda

b) genom analys av en problematisk frågeställning, som berör många sektorer. I sådana studier behövs ett systematiskt arbetsätt och med olika infallsvinklar.